

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FOLKVÄNNEN.

En illustrerad Månadsskrift

för

Bildning och Nöje.

N° 1

Januari

1851.

Prenumerationspriset å denna tidskrift är för helt år eller 12 häften: **1 R:dr banko.** Prenumeration emottages hos de fleste Herrar Bokhandlare i Sverige och Finland, samt på alla postkontor, med tillägg af det postförvaltarearfvode, som kan betingas. — Om prenumerationsmedlen insändas till förläggaren, erhåller requirenten tidskriften sig tillsänd med posten under korsomslag. — Privata prenumerantsamlare erhålla hvar 11te ex. gratis, om de annåla sig direkte hos förläggaren.

ANMÄLAN.

Ingen tid har varit så rik på bemödanden att i tal och skrift inverka på folket och dess bildning, som vår. Ifrån alla håll spörjas röster, som ifrå för dess odling och utveckling; uti alla länder skönjas bemödanden att till sedlig lyftning, till medborgerligt värde, till vetenskaplig klarhet höja samhällets lägre klasser. Vi måste värdera dessa sträfanden, så vidt de utgå från den rena åsigten af odlingens verldsomskapande inflytande och menniskosjälens rättighet till sann frihet, ljus och förädling; vi måste känna oss uppmanade att med dem samverka, så vida de, i känslan af sin giltighet, af sin nödvändighet, välja de rätta medlen och strida med de rätta vapnen mot mörker och egoism. För afgörandet af dessa frågor är det nödvändigt, att kunna med klarsynthet och skärpa skärskåda de mångfaldiga produkterna af det skriftställereri, som säger sig arbeta i folkets intresse. Ifrån alla håll förnimmas röster, som ropa: se här är sanning och ljus; kom hit och hämta i rikaste mått frukterna af tidehvarfvets andeliga sträfande, af sanningens högsta segrar. Men man bör ej tro alla dessa förföriska inbjudningar, alla dessa klingande sjelfberöm. Derunder kunna ligga grundfalska, förvända, samhällsomstörtande läror, som väl kittla nyhets begäret för en tid, men som slutligen måste, vid en närmare granskning, framstå i hela nakenheten af sin falskhet, sin lögn. Sådana äro utan tvifvel de mångfaldigt vexlande åsigheter af religion, egendomsrätt, statsförhållanden m m

som så passioneradt drifvas t. ex. af kommunismens kämpar. Lika grandfalska äro de ifranda, som, motsatta de nämnda, våga förneka samhällets lägre klasser den upplysning, den andeliga utveckling, den öppnare blick öfver lifvet, som först egentligen gör människan till människa i detta begrepps högre och ädlare mening. Äfven denna åsigt har sina starka försvarare. Men de ledas, likasom de förra, af ensidighet, egennytta och brist på blick öfver människosjälen rättigheter och behof, öfver samfunds- och statslifvets inre väsen och beskaffenhet, öfver den sanna upplysningens, det oförvillade vetandets upphöjda art och natur,

Det gifves en bildning, som nödvändig för alla, hälsosam för alla, långt ifrån att draga människan bort från hennes sanna bestämmelse och värde, tvertom förer henne just till detta mål. Den hvilar ytterst på en religiöst sedlig grund, på en sann uppfattning af de pligter, mig såsom människa åligga; den söker ej det, som lyser och bländar, utan det som upplyser och gagnar; den stoltserar ej öfver ett mångfaldigt vetande, utan glädes öfver vissheten af det som inhämtats; den yfves ej öfver inbillade företräden, utan är anspråkslös i sin ringhet. Den är ett barn af sin tid, men den ser och undviker denna tids lyten; den är framåtgående mot ett högre, ett renare mål, men den förkastar ej blindt, hvad en forntid tänkt sannt och handlat rätt. Att skildra den är svårt, ty dess innehåll är rikt såsom människosjälen, dess sträfvanden äro oändliga såsom den. — Vi komma ofta i tillfälle att återgå till betraktelser öfver detta ämne.

Att i någon mån verka för en sådan, en sann bildning, är ändamålet med denna tidskrift. Utgången skall visa, om vi härvid hoppas för mycket. Skulle företaget lyckas, skall det blifva vårt allvarliga sträfvande, att söka mer och mer nalkas det mål, som vi tänka oss för ett så beskaffadt bemödande. Emellertid och tillsvidare kommer tidskriften att utgifvas efter den plan, som första häftet framlägger. Vi tänka omvexla med införande af resonnerande artiklar öfver sådana föremål, som kunna vara af vigt och intresse för bildningens sak och af nöje för den bildningssökande publiken. En och annan mindre uppsats, i novellform, af moralisk och estetisk halt skall då och då inflyta. I det ena så väl som det andra fallet skola vi bemöda oss att skriva så, att det, tillgängligt för hvars och ens fattning, må blifva läsvärdt äfven för den, som eger förmånen af en högre bildning.

Hvarje häfte bestående af 46 tvåspaltiga sidor, och, då omständigheterna så påfordra, af flera, illustreras med flera omsorgsfullt utförda gravyrer.

Om Uppfostran.

Hög och herrlig är människans kallelse. Hon är ej skapad för denna värld, så tjusande den än må synas, ej för detta lif, så kärt det än må vara. Uppåt, långt ofvan sol och stjernor, sträcker sig hennes tanke, hennes aning, och målet för båda är ett skönare hemland, ett ljufvare lif, än hvad som här kan falla på de dödligas lott. Vi må vara föremål för lyckans mest slösande frikostighet; vi må med de ljufvaste band vara fästade vid det närvarande; friden må bo, hur rik som helst, i vårt bröst; hjertat må klappa aldrig så varmt för allt stort, skönt och ädelt härnere: en dunkel känsla skall dock städe påminna oss, att en högre lycka finnes, än den, hvars stöd kunna ramla för tidens oberäkneliga svallvågor; att starkare band, än den jordiska vänskapens, den jordiska kärlekens, binda oss vid *en* kärlek, som ej är barn af tiden; den skall påminna oss, att, då friden blifver biltog på jorden, och såsom Noaks irrande dufva ej finner en plats, der den kan hvila den trötta vingen, gifves *en* frid, som, oberoende af ödets växlingar, oåtkomlig för tidernas skiftningar, *kan* vara sig lik i alla lägen, densamma som bodde i Luthers bröst, då han ensam stod mot de mäktiga i Worms, och i den Store Gustaf Adolfs, då han segrade och föll på Lützens slagfält; samma känsla skall lära oss, att, huru vi än brinna för allt sannt och rätt, för allt stort och skönt, för Gud och för fosterland, så skall dock denna heliga eld en gång kasta renare lågor från ett heligare offeraltare, stäldt utom tidens gränсор.

Att utveckla denna känsla, att gifva bestämdhet åt dessa aningar, att låta denna tanke uppgå i klarare ljus, dertill tjenar *uppfosttran*. Den sammanbinder, såsom en brygga, de tvenne världarne, den synliga och den osynliga, den tim-

liga och den eviga. Den gör oss först till människor i egentlig mening, då den utvecklar de ursprungliga anlag, som finnas i menskligheten; då den höjer densamma till tankens klarare ljus; då den förädlar hjertats böjelser, under en fortgående utveckling af de kroppsliga formernas styrka, skönhet och harmoni.

Menniskan vid sin födelse är människa i högre mening blott till anlagen. Utveckla dem, och derutur kan framstå en tankekraft, ljus, herrlig och omfattande; ett snille, som intill sednaste efterverld lyser vårt slägte, höjer och adlar densamma, mer än århundradens bildning förmått. Utveckla dem ej, dessa guds-guistor, och de skola af sin inneboende kraft, utan yttre påstötningar, ej höja samma varelse ett steg öfver den djuriska ståndpunkt, på hvilken urskogarnes menskliga befolkning befinner sig. — Sanningen af detta påstående är allt för ofta och allt för visst bekräftad, för att här ytterligare behöfva stärkas. Vi behöfva allenast kasta en blick på urinnevånarne på flera af Söderhafvets öar. De uppenbara, snart sagdt, ingen annan tankeverksamhet, än den, som vi kalla djurisk instinkt, ingen annan känsla, än själfuppehållsens. Sjelfva språket, de förnuftiga varelsernas starkaste föreningsband, är för dem inskränkt till få råa naturljud, uttrycken af deras närmaste och kännbaraste behof. Deras andeliga natur, deras högre och bättre väsen, ligger i dvala, likt dessa polarländer, öfver hvilka den eviga kolden och mörkret hvilat. Gif dessa ljus och värma; dimmorna skola skingras, de tusenåriga ismassorna smälta, träd och blommor lyfta sina hufvuden mot himmelen; — gif vilden uppfosttran, och sanningens ljus skall tränga till djupet af hans töckenhöljda själ och framlocka alla de höga tankar, alla de ädla känslor, alla de rena dygder, som kunna näras i en menniskoande. Äfven de skola då glade lyfta sina huf-

vuden upp, se huru mycket stort och skönt, som förråder sig i lifvets hvarje åder, och derifrån leda sig till kännedom af den evigt klara, rika källa, från hvilken kärlek och sanning strömmar i evigt friska vågor.

Fråga då ej, hvartill *uppfosttran* tjenar, fråga ej: hvilka äro dess frukter, dess välsignelser? Det vore lika fåviskt, som frågade du fogeln på hans djerfva flygt mot solen, hvartill hans vingar duga, eller blomman, hvad nytta hon drager af himlens friska luft, som leker i dess krona. — Det finnes väl ingen så blind, ingen så förbistrad till hjerta och sinne, att han ej ser verkligheten af dess frukter. Så till vida är man tämligen öfverens, antingen af öfvertygelse, eller emedan man ej vågar motsäga en himmelsklar sanning. Annorlunda är förhållandet med bestämmandet af arten, beskaffenheten, graden af *uppfosttran*. Somliga yrka, ej olikt de österländska lagarne och bruket, på ett slags kastindelnings, åtminstone så till vida, att de högre klassernas söner böra uppfostras till arftagare af de embeten, äreställen och inflytanden, som deras fäder tiderna igenom innehafte. Andra försvara den satsen: må vägen till uppfostrens och bildningens tempel stå öppet för en hvar, hvares själskrafter och bildningsanlag sådant medgifva, äfven om hans förfäder i hundrade led svettats vid plojen och spaden. — Somliga förstå med uppfosttran invänjande af detta lättare manér, detta sätt att vara, som förvärfvas i salongerna, och som ej sällan medföres annorlunda än såsom troféer från de slipprika torneringar, der tomma tankar, klädda i granna ord, gälla som snilleprof, och der högsta lefnads-vettet ofta antager form af den yppersta dansören. Andra, gripna af klassisk förtjusning öfver de gamlas verldsåskådning, tänke- och handlingsform, förakta det nya, såsom sådant, och tycka att det-

samma ingalunda duger, utan att det smakar af folianter och bokdam. — Somliga akta den religiösa uppfosttran, såsom den enda nödvändiga, och aggregatet af några bibelspråk såsom upplysningens högsta uppgift. Andra gifva dessa ämnen blott den andra, eller kanske tredje platsen i uppfostrens stora utvecklingskedja. Med ett ord, äsigterna öfver dessa viktiga ämnen variera i oändlighet. Det är då af vikt, att pröfva allt och behålla det bästa, och detta synnerligen af den stora anledning, att ett högre, ett rikare, ett herrligare arf kan ej af oss lemnas åt kommande generationer, än uppfostrens, en omskapande, en förädlade, en harmonisk uppfostrens, uti hvilken vi nedlägga och åt tider, som stunda, öfverlemnna allt det sanna, goda och sköna, som utgör frukten af våra egna mödor, uppoffringar och sträfvanden.

Då så är, är det billigt, att ländernas regeringar, såsom högsta vårdarne af folkets sanna väl, äfven lägga hand vid uppfosttran af dess söner, ej såsom Spartanerna, hvilkas stränga grundsatser bödo dem, att redan efter sjunde året undanrycka barnet den moderliga omsorgen i föräldrahuset, för att insätta detsamma i statens uppfostningsverk, och hvaraf följden blef en hårdhet i karakteren och en brist på ömmare känslor, som öfvergått till ordspråk. Utan vi yrka, att, sedan i föräldrahuset modershertats varma känsla och fadrens manliga förstånd i barnets själ inlagt de första fröna till fysisk, religiöst-moralisk, intellektuel daning, staten då må slå upp portarne till bildningens tempel och i dess sköte mottaga och dana sin egen framtid, sina egna framtidsförhoppningar, kommande tiders styrka och ära. När jag ser Er, sade Geijer till blomman af Sveriges ungdom, så skådar jag Fäderneslandets framtid. Han hade rätt; det är från uppfostrens läroanstalter, från bildningens lärosalar som landets framtida trygghet,

ära och sjelfständighet framgå. De vinnas och häfdas ej, hvarken genom blodiga segrar, eller drakoniska lagar. Ett lands säkerhet är bygd på lösa sanden, om ej bildningens andeliga lif näres i dess bröst. Är detta åter händelsen, må det tusen gånger underkufvas, tusen gånger förtryckas, det skall dock resa sig utur sina ruiner, eller, såsom Fenix i sagan, utur askan och från bålet åter höja sitt hufvud, bevittnande den sanning, att det ädla, det eviga, gudagnistan i menniskan ej *kan* gå under. — Derföre hafva ock regeringarne i alla odlade länder, der de rätt uppfattat sitt kall, riktigt uppskattat grundvalen för en stats verkliga lycka, skyndat att genom uppfostringsanstalter bilda ett upplyst, ett sedigt, ett i ordets bättre mening fritt folk. Vi hålla dem derföre räkning, men kunna dock ej tillbakahålla den anmärkning, att man på de flesta ställen, äfven hos oss, ej fullt uttagit steget, så till vida, att man allt för mycket tillbakasett omtanken för kvinnans uppfostran. Äfven hon har ju anspråk, och dertill rättmätiga anspråk, på bildningens fördelar; äfven hon är ju mottaglig för den allmänna tidsbildningen, äfven hon behöfver ljus och värma ofvanifrån, för att rätt kunna utföra sitt heliga, sitt höga kall på jorden, att i ordets högsta mening vara maka och moder, att såsom familjelifvets goda genius vaka öfver det himmelskas rätt, det gudomligas utsäde på jorden. Det *måste* komma en tid, då dessa åsigter göra sig gällande, då kvinnans uppfostran ej öfverlemnas åt slumpen, ej åt den enskilda spekulatio- nen, eller den opröfvade förmågan, utan uppfattas såsom en förbindelse å de makt- egandes sida. — Hvad än i detta fall göres eller efterlåtes, skall alltid föräldra- huset kvarstå, såsom den vigtigaste upp- fostringsanstalt, och det är till denna jag under den korta fortsättningen af dessa betraktelser vill hålla mig.

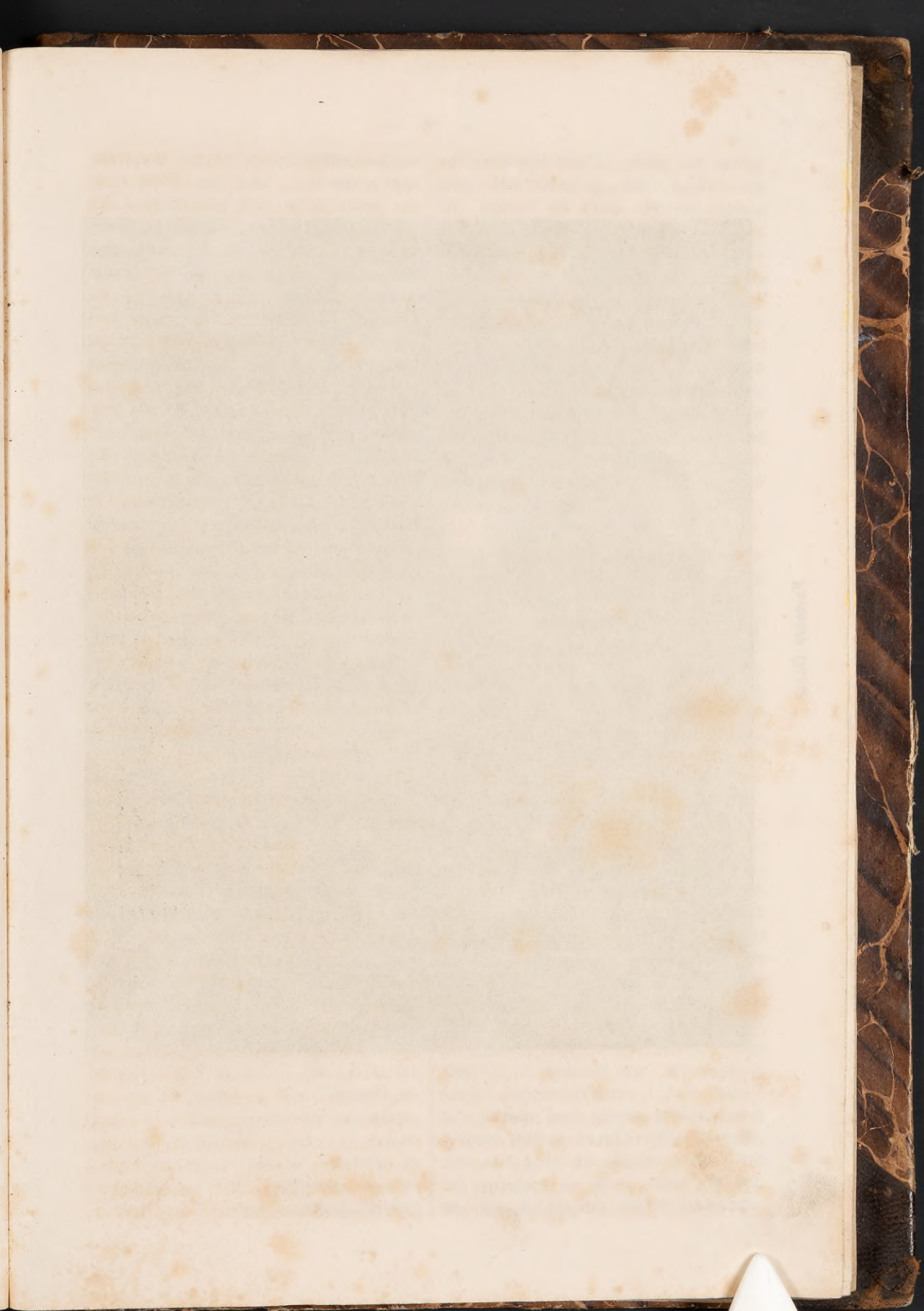
Vi anmärke då först, att uppfostran må vara beräknad på att ändamålsenligt utbilda kroppens former till styrka, skön- het och harmoni. En frisk själ i en frisk kropp, sade Romaren, är det verksamma lifvets hufvudvilkor. Detta är sannt. Vi se ock derföre, huru alla bildade nationer omsider funnit nödvändigheten äfven af kroppens stärkande genom öfning, verksamhet och rörelse. De gamle, sär- skilt Greker och Romare, gåfvo oss här- utinnan ett exempel, som förtjenar efter- följd. Man har ock på sednare århundradet, genom införande af gymnastiska öfningar, i alla europeiska länder sökt arbeta för det uppväxande slägtets hälsa, kraft och mod. Och man har gjort rätt deruti. Barnet behöfver komma ut, ut från kammarens osunda luft och häm- mande tvång, ut i Guds fria herrliga na- tur, för att i solens ljus, i vindens friska fläktar och bland blommornas doft insupa lefnadsmod, glädje och hälsa. En skö- nare syn gifves knappast än dessa oskyl- diga små, med hälsans rodnad på kinden och glädjens blick i ögat, tumlande om bland blommorna och gräsen, rörliga så- som fjärilen med skiftande vingar, fria såsom fogeln utom buren. Låt dem rasa; låt den raska jagten gå öfver berg och dal, öfver bäck och sjö, men försigtigt; tids nog kommer äfven för dem en tid, då lifvets allvar klipper psykes vingar, då mannaårens verksamhet binder den rörliga själen vid dagens tunga värf, då bäckarne sorla och foglarna sjunga för en ny generation af älskeliga barnskaror. Det finnes i verlden ingen ömkligare åsigt, knappast någon förderfligare, än den, förestafvad af en själsfattig eller pjunkig försigtighet, som i hvarje sommarfläkt spanar för barnet en dödande samum- vind, som tror, att jord och himmel sam- mansvurit sig, för att lura på barnets lif. Se dessa bleka barna-gestalter, med viss- nade kinder och slocknadt öga; har det utångdubbla ylet, har den varma fla-

nellen, ha gördlarne och bindlarne, ha de fodrade ytterkängorna och galoscher-na kunnat innestänga de flyende lifs-andarne? Nej, hälsan och kraften och glädjen går ej i så beskaffad rustning. De flykta, när en välvillig, men inskränkt, moderlig omsorg pålägger barnet fängsel, hvarmed borde anstå, tills hälsan flyktat, eller åren strött sin snö på den åldriges hjessa.

Viktig, ja öfvermåttan viktig, är uppfostrans religiösa del, hvilken är detsamma som den sedliga. En människa utan religion, utan fromhet, utan tro, är att likna vid dessa äpplen, som sägas växa vid Döda Hafvets stränder, hvilka prunka med en lysande yta, men inuti äro fyllda med aska. Der må finnas talang, snille, behag, älskvärdhet af alla slag; är der ej känsla för det högsta af människans alla intressen, för religionens och seder-nas helgd, då är den skönaste perlan af smycket borta; då finnes en brist så stor, att ingenting på jorden kan fylla den. Må vi derföre, framför allting annat, i barnets sinne ingjuta denna känsla, hvilken är att anse såsom hjertat i hela vårt andeliga väsen! Och huru många tillfällen och anledningar hafva vi ej härtill? Likasom det ej finnes ett ögonblick af en människas lefnad, hvilket ej vittnar om Herrens makt och kärlek mot sin skapelse, så behöfver ingen omständighet förefalla för barnets blick, som ej kan tillbakaföra dess späda tanka, dess oskyldiga tackoffer till himmelens och jordens Herre. När våren breder ut sin prakt och strör med ymnig hand naturens sköna gåfvor öfver ängar och fält, fatta då ditt barn vid handen, ställ det i midten af denna rikedom af fågring, lif och grönska, och säg: huru kärleksfull måste ej den Herren vara, som för vår skull så herrligt sprider sina rika gåfvor; huru mäktig måste han ej vara, som utur intet kan frambringa så mycket skönt och stort? Och i vintrens stjerneqväll, då alla

de himmelska ljusen tändas derofvan, säg: ofvan dessa oändliga verldar thronar den mäktige, som skapat dem alla och som skall bringa dem alla till stoft; när de förvandlats till det *intet*, utur hvilket han framkallade dem, blifver han dock sådan han är, och hans år taga ingen ända. Ja, det gifves ingen omständighet i lifvet, huru obetydlig den än må vara, som ej kan föra det barnliga hjertat till Gud. För den dag, som randas, för den dag, som sjunker, för den glädje, som lifvar, för den sorg, som trycker, för allt må du lära barnet att höja hjertat till Honom, som hafver barnen kär. Det bör vid detta meddelande blott vara fråga om de enklaste sanningarne i det religiösa föreställningssättet, de sanningar, som äro lika tillgängliga för barnets sinne, som för den utbildade människans. Tids nog komma dogmerna, med sina klyftigheter och sina tvifvel, sin näring för tänkarens skarpsinne, men ej för hjertats barnatro. Den naturliga religionen var människoslägtets första religion; den må ock blifva utgångspunkten för de heliga sanningar, hvaruti barnets hjerta må invigas.

Uti ingen punkt af uppfostringsläran har man varit och är man af så skiljaktiga åsigter, som ifråga om den rent intellektuella. Under det man å ena sidan i detta hänseende rekommenderar ett ordentligt strypsystem, yrkar man å andra: "må en hvar, som har håg, mod och lust, gå så långt som vägdadt är; bildningens rike må vara fritt republikanskt, der den enes rättigheter äro fullt lika goda som den andres; intet hat, ingen afundsjuke, ingen stånds fördom må här stänga vägen; såsom solens ljus är allas gemensamma egendom, så må ock sanningens vara det; utestäng ej folket från rättighet till uppfostran, till bildning, till upplysning — det händer då, att det i hämndens namn hvälver sina oroliga, sina förstörande vågor mot dem, som en

Farmors Gosse.

gång satte sig mot dess fredliga begäran om sanning och ljus." — Dessa åsikter äro i sin allmänlighet, utan tvifvel, de rättaste. Dock måste vi, af själ och hjerta, sätta oss mot de sträfvanden, som ej sällan, och ej minst bland oss, göra sig gällande, att man, missnöjd med sitt eget stånd och sin egen ställning, vill till hvad pris som helst uppskuffa sina söner till samhällets höjder, utan afseende på anlag, som kunna dertill berättiga. Sannerligen, om man kände eller om man hade känt, huru bittra lärdomens rötter äro, hvilka pröfningar, hvilka försakelser, hvilka mödor, hvilka vakor de förutsätta, man skulle ej så mycket äflas efter sysselsättningen med boken och pennan. Kände man rätt arbetets värde, uppskattade man den redlige arbetarens ära, man skulle då nöjd stanna i sin undangömda dal och glad låta dem, som genom snille och talanger dertill berättigas, på samhällets höjder kämpa och strida för en vinning, hvilken ej sällan, i mer än ett hänseende, är otillfredsställande nog. — Å andra sidan yrka vi, och det såsom en nödvändig konsekvens af hvad vi ofvan yttrat, att på motsatt sätt samma åsikter må göra sig gällande inom samhällets högre klasser. Der den anborna högheten ej har förmåga att hålla sig uppe på de platser, som fädren beklädt, der må af fördom intet hinder läggas mot densammas nedstigande till de arbeten och sysselsättningar, hvilka i ringare mån taga snillekrafterna i anspråk. Denna sats, så rimlig, så naturlig den än må synas, har dock först på sednaste tider gjort sig gällande, och detta, ärorikt nog, genom en bland vårt lands yppersta ädlingar. Hvad frukt den kommer att bära, skall en framtid utvisa. — Huru dermed kommer att aflöpa, står dock alltid fast, såsom en oefftergillig sanning, att hvarje människa är berättigad till den uppfostran, som är nödvändig för hennes samhällsställning

och hennes höjande i värde som människa. Man fråge ej, huru mycket som bör komma på hvars och ens anpart! Den vetenskapliga odlingen mätes ej med siffra eller tumstock. Mängden af hvad jag vet, är ej det, som gör mig vis, utan sättet huru jag vet, klarheten och redan, med hvilken jag tillegnat mig det inhämtade. Det är just detta, på hvilket en synnerlig vikt måste läggas, och hvarom vi vid uppfostrans meddelande måste vinlägga oss. Klarhet och reda, det är allt vetandes vilkor, och med dem skall man gå längre, än med massor af kunskaper, utan ordning hopade i kaotisk massa om hvarandra.

Men vi ha kanske redan för länge uppehållit våra läsares uppmärksamhet och tålmod, och likväl förbigått flera af de betraktelser, som förtjent att här förekomma, såsom t. ex. om de sköna konsternas andel i uppfostran, kvinnans bildning, Statens högre och lägre läroverk m. m. Om tid och omständigheter sådant tillåta, torde vi vid ett annat tillfälle derom något komma att orda.

W.

Farmors gosse.

På en af de stora herregodsen i Skåne, lefde under arbetarens låga tak en liten familj, lika lycklig genom sin inbördes kärlek och förnöjsamhet, som genom de goda lefnadsvilkor, hvori fadrens skicklighet och goda förhållande försatte dem. Denna familj utgjordes af trädgårdsmästaren Blomsterqvist med hustru, tvenne barn och en gammal mor. Det fanns ej någon trädgårdsmästare i hela Skåne, som tidigare hade sparris, grönsaker och meloner färdiga än mäster Blomsterqvist, eller som hade sitt orangeri praktfullare och yppigare än hans. Men icke nog med att han var den erkänt skickliga-

ste i sitt fack, i hela provinsen, han var också en lika nitisk och redbar man, och redogjorde för den stora trädgårdens afkastning med en samvetsgrannhet, som ej lät en enda fyrk orättmätigt stanna i hans egna fickor. "Orättfången vinning drar ej någon välsignelse till huset," var hans sats, och han förhöll sig i enlighet med den. Hans goda lönevilkor och det ordentliga lefnads sättet inom familjen frambringade allena det välstånd, som inom hans hus var rådande.

Under det hustrun spann, väfde och sydde för familjens behof, förde farmor Bothilda regementet öfver husets öfriga sysslor. Öfverallt hade hon sin hand och sitt öga med. Grisar och kycklingar växte med en förundransvärd frodighet under hennes vård; hon matade dem, hon slagade dem, hon stekte dem, hon lärde barnen i huset att läsa och tuppen att värpa. Farmor Bothilda förstod sig på allt. Det blef ett lif i köket, när gumman satte sin fot öfver tröskeln, så att det var en lust deråt, men såg hon någon försumma eller likgiltigt sköta sina pligter, så "braskade" hon, som det kallades, med en kraft, som sällan förfelade sin hälsosamma verkan på den skyldige. Deremellan var hon sjelfva godheten. Hvarje afton samlade hon sina barn, barnbarn och husets tjensteflicka kring sig, läste med djup andakt sitt *Fader vår*, tackade Gud för den lyckliga lott, som äfven fallit arbetaren till del, då han med trohet sköter sitt kall och med ett förnöjsamt sinne njuter det bröd, han i sin anletes svett förtjenar, samt slutade sin aftonandakt med Välsignelsen.

Af naturen ställd midt i den arbetande klassens leder, men begåfvad med mera eftertanka än mängden af hennes likar, hade hennes 60-åra lefnads erfarenhet hos henne stadgat den öfvertygelsen, att arbetsmänniskan är den lyckligaste af alla, och att, då den rike redan hunnit ett mål, som ej lemnade honom någon annan

sträfvän öfrig än att njuta, förlusta sig och frossa, så egde arbetaren en framtid öppen, full af hopp på utbildning, förkofran och ett stigande anseende för sig och sina efterkommande. Med denna öfvertygelse var hon lycklig sjelf och spridde fröst, hopp och belåtenhet, ej allenast inom Blomsterqvistska huset, utan äfven till många andra af sina likar, hvilka förbittrade sitt lif genom missnöje öfver sin lott.

Sådan var farmor Bothilda till verksamhet, lynne och åsigt. Till sitt yttre var hon en stor, ståtlig gumma, med fryntliga anletsdrag, och som till ära för sina 60 år alltid bar en stärkt linongsmössa på sina silfverhyta hår. Af allt hvad gumman hade kärt på jorden, intog enda sonsonen, husets älsta barn, Mathias, första rummet. Mathias var också en rask och hurtig gosse, som väl förstod sig på att vinna farmors bevägenhet, och, fastän yr och skälmsk, likväl hade det bästa hjerta i världen. Knappast kunde han springa på egen hand, förr än han följde sin far i trädgården, och den första verksamhetslust han tillkännagaf, var för trädgårdsyrket.

Så lefde den lilla familjen i många år säll, då ett olycksslag på en gång förändrade hela dess ställning. Den hederlige mästare Blomsterqvist dog, och en annan trädgårdsmästare måste naturligtvis intaga hans plats. Nu var det slut med välstånd, med glädje och allt som hittills gjort lifvet ljusst och trefligt. Den stackars enkan var förtviflad med sina tvenne små oförsörjda barn, men farmor Bothilda lät ej modet falla. Visst gret gumman som ett barn på sin ende sons graf, men hon sade: "Låtom oss icke sörja såsom de der intet hopp hafva! Hvad vore vår förtröstan till Herran, om den icke bestode det prof, som motgångsdagen skänker? Låtom oss tro på honom, han skall icke betunga oss hårdare än vi kunna bära det!"

"Men hvad skall det blifva af mig och barnen, utan make och utan hem, ty ännu i denna vår skola vi säkerligen lemna vår bostad?" snyftade den bedröfvade enkan.

"Sörj icke för barnen, de äro vårt hopp och kunna en dag bli vårt stöd. Den der," fortfor hon och visade på Mathias, "den skall jag åtaga mig att fostra upp. För honom skall du icke behöfva sörja. Vill Gud, skall han en dag bli en lika bra karl som hans far varit."

Från denna stund var Mathias farmor Bothildas gosse.

Mathias var 14 år gammal vid sin faders död. Han var en frisk, stark och välbildad gosse, som för sin likhet med fadren var farmodren dubbelt kär. Till en början blef han, näst farmor sjelf, husets factotum.

Af välvilja för den döde, lät den rike egendomsherrn, vid gafveln af en stor trädgårdsbod, der redskap insattes samt jordfrukter och grönsaker förvarades och torkades, inreda en liten bostad åt den efterlemnade familjen, dit denna fick inflytta och bo, tills andra utsigter öppnades för dess utkomst. Äfven afstod han ett litet stycke jord till understöd för de beskedliga värlösa.

Den lilla jordtjappan odlades nästan uteslutande af farmor Bothilda och Mathias egenhändigt. De gräfde, sådde, planterade, krattade och rensade dagarne igenom, och den frodigaste vextlighet lönade deras möda. Knappast hade blomornas tid beynnut, förrän de herrligaste prunkade på det lilla blomsterlandet i deras trädgård; men hvem fick njuta af dessa blommor? Deras odlare? Nej, tack vackert! De fördes till staden X. och såldes. I stället att förr mäster Blomsterqvist hvarje torgdag spände sin gamle Pälle för en enbetsvagn och förde den, för herregårdens räkning, fullastad med grönsaker intill staden, fick nu Mathias

hvarje Onsdag och Lördag sitta upp på den gamle hvite hästen, (som var jemn-årig med honom sjelf) och rida in till staden med en korg på armen, för att sälja blomsterbuketter och med detsamma uträtta kommissioner för hela grannlaget, samt vända tillbaka med korgen lastad med strutar, paketer, buteljer och flaskor m. m.

Så förgick en hel sommar, och Mathias hade sålt blommor och uträttat kommissioner till allas belåtenhet, då farmor Bothilda en vacker dag sade till honom: "Min kära Mathias, detta allt är godt och väl, men du vinner ingenting för din framtid härigenom. Du behöfver lära något, ty det förutan blir du en odugling. Farmors gosse får ej vara en stackare. Ser du, just detta, att arbetaren får lära något, och inhemta kunskaper, som skärpa hans tankekraft och vidga hans begrepp utöfver stundens lumpna fordran, som lära honom Guds lag och Guds styrelse, gällande öfver alla lifvets förhållanden och föreskrifvande människan hennes pligter i sitt stånd, i samhället och inom familjen, just detta, säger jag, skall slägte från slägte höja arbetaren till den ståndpunkt, der allmän liksom enskild aktning skall blifva hans rätt. För att bereda dig för din framtid denna glada lott, har jag beslutat, att i höst låta dig få flytta in till staden för att gå i "storskolan", och när du genomgått din kurs der, skall du få lära dig trädgårdsyrket lika grundligt och väl som far före dig."

Hvem fröjdade sig öfver detta löfte, om ej Mathias? Men hans mor hörde det med tvekan; hon visste ej hvar medel i hennes nuvarande belågenhet skulle tagas till de utgifter, som voro nödvändiga för farmors förslag. Gumman log åt hennes betänklighet och sade: "Den är en narr som lofvar mer än han kan hålla. Från mina yngre år har jag samlat ett litet kapital och insatt det i sparbanken i X. Jag har, Gudskelof! icke behöft

rubba det hvarken för egen del eller för eder. Det har alltså vext, och skall, som jag hoppas, förstå till bekostande af den uppfostran, som Mathias behöfver.”

Kapitalet blef uppsagdt, och någon tid efter detta samtal fick Mathias, då han red till staden, bland andra uppdrag äfven det, att från en kommissionär, som farmor Bothilda hade för ärendet, afhemta de uppsagda penningarne.

Glad som fågeln på qvist, sprängde Mathias af på gamle Pålle. Han hade enkom för det vigtiga uppdragets skull utstofferat sig i sina helgdagskläder och med den nya brokiga sadelgördeln spänt det bästa täcket på Pålles rygg. Han skulle snart blifva skolgosse i ”storskolan,” och den hedern fann han sådan ståt värd.

För att komma till staden måste Mathias rida förbi en liten gård, der en gammal afskedad och illa beryktad sergeant bodde med sina söner, hvilka omtalades i hela orten med en afsky och fasa, sådan endast den inrotade lasten väcker. Af omtanka för sin älskling, hade farmor Bothilda förbjudit Mathias att någonsin gifva sig i samtal med de unga vildhjernorna, af hvilkas obetänksamhet och sedeslöshet allt var att frukta.

Mathias hade hittills troget följt farmors råd. Ehuru sergeantens söner ofta vid förbifarten ropat an honom och sökt komma i samspråk med honom, hade han alltid, misstänksam och försigtig, undvikit dem; men den nyssnämnda dagen lurade faran i en annan form på honom.

Helgdagskläderna och den muntra, fria hållning, som Mathias hade, då han red att uppbära den ”stora penningesumman”, farmor samlat honom till fromma, väckte uppmärksamhet hos vildbasarne, som helst fästade sin uppmärksamhet vid hvad som tilldrog sig på landsvägen för att få tillfälle att inblanda sig i, om ej rent af tillstålla, de orosuppräden, som der kunde uppstå. De anhöllo honom nu enträgnare och med vänligare ord än

vanligt. Glad och upprymd som Mathias var, vek misstanken lätt å sido. Det ligger i ungdomsglädjens lynne ett behof att meddela sig, och utan att tänka på faran deraf öfverlemnade han sig åt denna naturbenägenhet under det samtal, i hvilket han inleddes.

De båda bröderna hade utforskat det vigtiga uppdrag, Mathias hade att utföra, och då han kom tillbaka från staden, mötte de honom vänligare än någonsin. De lyckönskade honom till att blifva så väl omhuldad af en så frikostig farmor och bjöd honom att inträda i deras boning för att tömma ett glas för denna lycka. Mathias vägrade. ”Aha,” sade de, ”gamla farmor håller dig också under sin aga, och du vågar icke för henne. Du är en stackare, en morsgris i stället för en rask och kry gosse, som vi ansågo dig vara. Skall gamla farmor följa med dig i storskolan, för att se efter att ingen annan dryck än mjölk och vatten får komma öfver dina fina flickläppar?”

Dessa och dylika speord retade gossen, som aldrig förr hört en omild beskyllning. ”Välän,” sade Mathias, ”för att låta er se, att jag icke är någon stackare, som J hållen mig för, så vill jag visa er att jag också kan tömma ett glas.” Och han tömde ett i botten.

Nu stormade skallande bifall öfver Mathias, och bedragen och förledd af detta nya behandlingssätt, lät han locka sig att dricka glas på glas. Först då de lågsinnade bröderna vunnit sitt mål, hjälpte de Mathias på hästen, gaf denne ett rapp, och lät det så bära af hem.

Emellertid hade farmor, moder och lilla system väntat länge och oroligt på den vanligtvis så snarskickade budbäaren. Ändtligen fingo de se Pålle komma borta på vägen. Det var som hade sjelfva Pålle varit ängslig i hägen, ty fot för fot med hängande hufvud kom han skriande, och stannade utanför dörren af sin ryttares boning.

"Hvar har du pengane?" var farmors första fråga.

Stum och mekaniskt lemnade Mathias fram korgen, i hvilken han som vanligt förde de saker, han hemtat från staden.

"Sade jag ej att du skulle gömma brevet i din byxficka?" sade gumman förebrående, i det hon sökte i korgen, under det Mathias' lilla syster stod vid modrens hand och sträckte upp hufvudet, för att se om ej någon kaka eller annat namnam skulle efter vanligheten finnas deri för hennes räkning.

"Brevet, hvar är brevet?" frågade farmodren ännu en gång, sedan hon förgäfvades undersökt korgen, och såg pröfvande på Mathias, men modren kunde icke slå upp sina ögon för blygsel och sorg, hon märkte först det olyckliga tillstånd, hvori hennes son befann sig.

Mathias fubblade förgäfvades i sina fickor. Intet bref var att finna, men sorgen häröfver var hvarken hos mor eller farmor att förlikna med den, som väcktes af Mathias' bedröfliga belägenhet.

Med halfslutna ögon och ranglig hållning syntes nu samme gosse, som om morgonen så munter och präktigt utstyrd red till staden, för att uträtta förtroendeposten, knappast kunna hålla sig på hästen.

Nu trodde den olyckliga modren, att farmor skulle "braska" skarpare än någonsin, men hon bedrog sig. Smärtan var för djup, för att kunna uttrycka sig på denna väg. Sorgen och skammen slöto här förbund med tystnaden.

Nästan medvetlös fördes Mathias till sängen. Han var den ende i huset, hvars öga denna natt kunde tillslutas af sömnen; men huru förfärligt var ej hans uppvaknande! Med eftertankan återkom minnet af hvad som händt, jemte blygseln och ångern deröfver. Hans förtviflan var obeskriflig. Han föll sin mor och farmor om halsen, anklagade sig för sitt brott, och bad dem endast straffa honom såsom han förtjenade.—"Nej," sade

båda, "Gud har gjort det; ty i följderna af ditt fel ligger ditt straff."

"Ack, min Gud!" sade Mathias. "All möjlighet är då förbi att jag skall få komma i skolan och lära hvad jag behöfver. Men," tillade han vid närmare besinning, "om jag ingenting mera får lära, så skall jag åtminstone, genom hvad som nu händt, lära mig att sky lasten och onda sällskaper."

"Godt!" sade farmor, "en sådan lära kan aldrig betalas för dyrt, och vinner du den, så må gerna mitt lilla, med arbete och omsorg samlade, kapital hafva gått som lärpenningar."

Men försynens vägar voro annorlunda, och hvad vi kalla sorger blifva vid händelsernas utveckling aldrig annat än pröfningar, som åsyfta att bringa oss till insigt af våra egna svagheter och väcka ädlare föresatser i vår själ, för att närmare förbinda oss med dygdens och all godhets upphof.

Några dagar härefter kom farmor Bothildas kommissionär från staden att sjelf besöka henne, lemnade henne sina sparbankspenningar och sade, att han hoppades hon ej misstuckte, att han icke, i följd af den lilla försummelse, hvilken han i brevet med Mathias uppgifvit, kunnat på dag som borde, tillstålla henne sina penningar.

Det så nedrigt tillgripna brevet hade således ej innehållit annat än uppgiften på denna försummelse, hvartill orsaken nu är de låga brödernas hemlighet. Vi låta den förblifva detta och fästa oss heldre vid den glädje, som denna oväntade händelse väckte inom den dygdiga familjen, och den lycka, som derigenom befrämjades för Mathias, hvilken aldrig mer kom farmor Bothilda att ångra att hon valt honom till *sin gosse*.

Esaias Tegnér *).

I början af 1796 såg man en vacker vinterafton en släda halka fram genom en af Wermlands vackraste urskogar. Stjernorna tindrade med denna gnistrande klarhet, som är så egendomlig för våra nordiska vinternätter, och snön glimmade och gnisslade under den snabbe trafvarens fötter. Öfver det vintersköna landskap, som genomfors, låg detta högtidliga allvar, som förvånar främlingen, och som i Svenskens eget bröst ingjuter försakelsens känsla, men mod och kraft att bära den. Det bar af mellan stupande fjällar, spegelblanka sjöar och larmande floders isbepansrade vattenfall. Här och der röko kolmilorna, från andra håll hördes det harmoniska ljudet af klappande stångjernshamrar; dessutom söngo skogstopparne sin entoniga sång i den ljusa stjerneqvällen. Men hvem är det, som reser der fram? Vi se i framslädan en äldre man, med ett godt, vördnadsbjudande utseende. Bakpå sitter en gosse af 14 års ålder. De ljusa lockarne fladdra i behaglig oordning kring det täcka ansigtet. Hans ögon äro blå och djupa såsom fästet der ofvan. Det var, såsom Böttiger säger, prosan och poesien, som äkte efter samma häst; en gammal kronobefallningsman Branting och — Esaias Tegnér. Denna resa är märkvärdig derigenom, att den goda gubben, på hvars kontor den unge Esaias var intagen som skrivvare, stärkt genom ett samtal med honom, föranledt af den klara stjernhimlen, nu beslutade, att den qvicke, vetgirige gossen skulle hållas till studier. Beslutet var fast. Beundrom den eviges råd, som ofta begagnar ringa medel för stora ändamål! En kronofogde är till någon

*) Denna biografi är till någon del samman dragen af den mäterliga teckning af den stora mannens lefnad, som finnes införd i första delen af Tegnér's Samlade Arbeten.

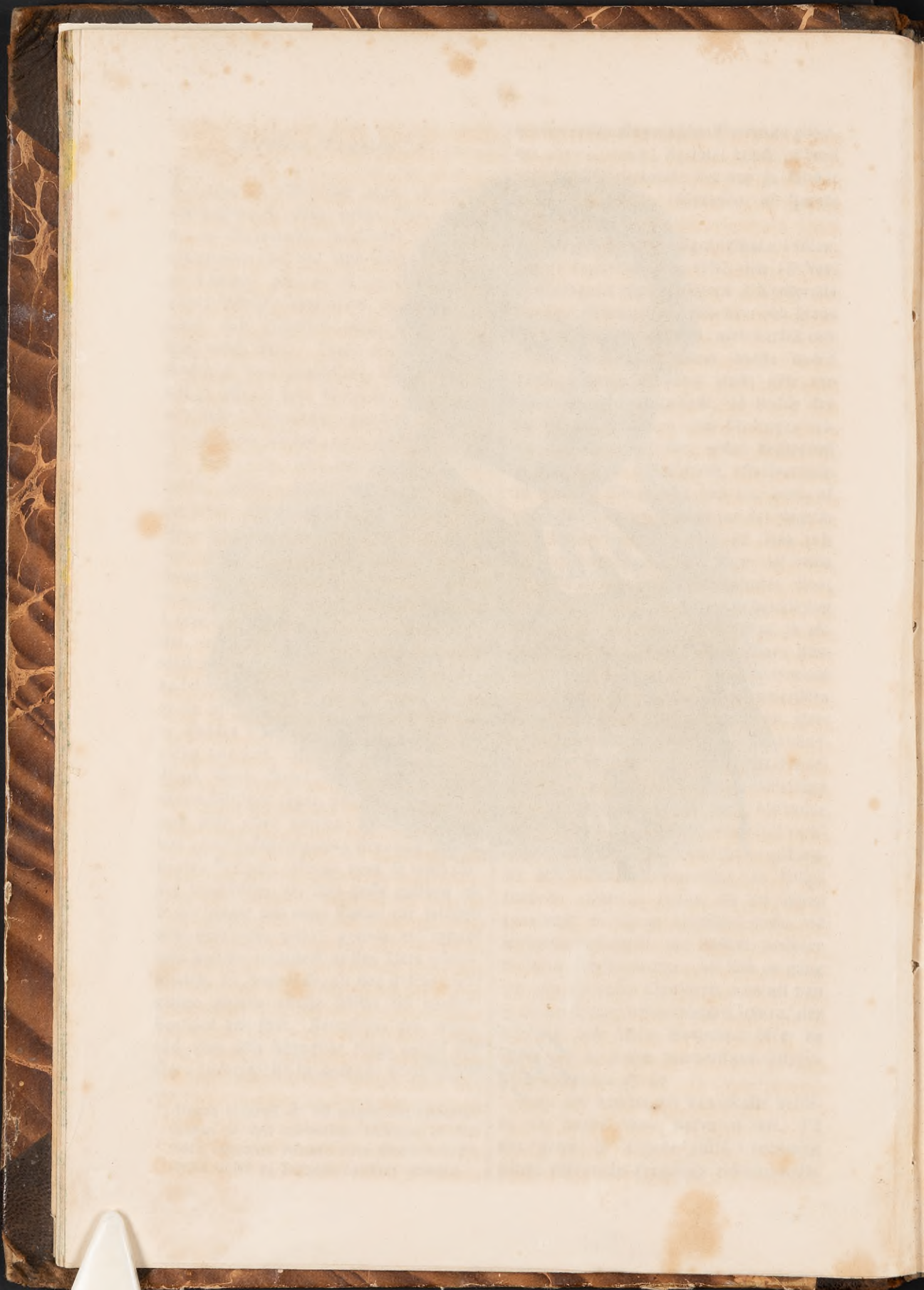
del den verkande orsaken till svenska poesiens pånyttfödelse! Beslutet kunde ej vara annat än lyckosamt; det var ju fattadt under stjernornas inflytande, af ljusets magter.

Men vi måste gå något tillbaka i tiden. Esaias Tegnér föddes 1782 den 13 Nov. af dåvarande komministern i Kyrkeruds socken i Wermland. Rikedom och glans lekte ej vid hans vagga, men kärlek och tro, frid och gudsfruktan bodde under det låga taket, der den stod; och var behovet der hemmastadt, så bodde der ock en förnöjsamhet, som fördrager och hoppas. Tegnér's far, sedan befordrad till kyrkoherde i *Millesvik*, efterlemnade vid sin död 1792 enka och sex barn, af hvilka den 10-åriga Esaias var det yngsta. Han kunde ännu ej mer än läsa och skriva, kunskaper, som voro det enda arf, han medförde ur föräldrahuset. Boet var fattigt; hela dess kontanta behållning åtgick till begrafningen. Det var ju således intet hopp för den eldige, ljuslockige gossen, att göra någon lysande bana. — Emellertid, för att underlätta den fattiga prestenkans bekymmer, gjorde ofvannämnde Branting henne det anbud, att taga den yngsta sonen på sitt fogdekontor. Glad antog hon det välvilliga förslaget, och vi se nu den blifvande store skalden, än vid pulpeten i full verksamhet sysselsatt att utskrifva restlängder och stämmingsmemorialer, än bakpå gubbens ensitsiga schäs, för att öppna grindarne, än såsom biträde i smått vid landtmannagöromål, om hvilket sednare vi hafva den berättelsen, att han en gång var satt att vakta kreaturen, men att han ej skötte denna förtroendepost bättre, der han låg och läste framstupa öfver en torfva, än att korna jemmerligen tilltygade husbondens gärde.

Huru det beslöts, att han skulle beträda en annan bana, hafva vi sett. På den goda, af Tegnér alltid i tacksamt minne förvarade Brantings rekommenda-

Wagner.

tion, kom han i början af året 1796 till en kapten Löwenhjelms på Malma i Werm-land, för att under ledning af sin äldsta broder, som var informator på detta ställe, uppfostras med husets söner. Den länge qväfda törsten efter kunskapernas friska källflöde tillfredsställdes här genom den utmärkt skickliga brodrens undervisning. Det är oerhördt, med hvilken lätthet den unga gossen samlade kunskaper. Han genomgick på månader, hvad andra menniskor lära på lika många år. Han kände efter 15 månaders vistande i detta hus en ej obetydlig del af romerska litteraturen och språket, hade dessutom gjort bekantskap med fransyskan och grekiskan, och läste redan sin Ossian på engelska.

Orsaken, hvarföre T. ej längre kvarstannade hos detta goda folk, var den, att hans broder fått löfte på en förmånlig akademisk kondition, under vilkor å hans sida, att få medtaga sin yngsta broder Esaias. Den blifvande principalen var den utmärkta Brukspatronen, sedermera Bergsrådet Myrman på Rämnen. — En vacker sommarafton i Juli 1796 framkommo de till detta ställe. På ett näs mellan vatten, kransade af fur och björk, låg, såsom ett skönt löfte, den mot sjön terassvis sluttande vänliga gården, för-tyld i solnedgången, skuggad af lumiga träd. Det var sin lycka vår unga E. här gick till mötes. Det var i denna på en gång leende och storartade natur hans krafter skulle stärkas och hans snille växa; det var inom tröskeln af detta patriarkaliska tjäll hans kunskaper skulle bringas till mognad och hans hjerta finna en följeslagerska genom lifvet.

Här fortsattes nu hans påbegynta studier. I den lärda gubben Myrmans digra bokskåp fann han ett större bokförråd än han förut någonsin sett. Det anlitas ock. Inom ett halft år hade han genomgått greken Homerus och en mängd romerska skalder och prosaister, samt

läskat sig med studier af modern litteratur. Han läste vanligen i liggande ställning. Men den upplaga af Homerus, som han begagnade, var för tung för hans späda krafter; han måste läsa den store folianten, liggande framstupa. Han studerade emellertid, studerade natt och dag. Ofta fann pigan, som om morgonen kl. sex kom upp med kaffe, honom ännu vid boken. Själen var så upptagen af hans älskade Greker och Romare, att han ej visste hvad som föregick utom honom. "Hvarföre stör du mig så sent," frågade han ofta, ej märkande morgonrodnaden, som redan gjorde besök hos vännen. Ljus var hans själs, likasom hans kropps behof; "ljus" var det enformiga svar han gaf, då man frågade, hvad han ville hafva. Den af husets döttrar, som bäst förstod att undan den stränga husmodrens blickar för hans räkning undansticka denna vara, vann mer och mer hans hjerta.

T. skulle helt visst dukat under för sådana ansträngningar, om ej hans kamrater, muntra, glada och jemnåriga, hade med gewalt ryckt den trägne enstöringen med sig till lekar och språng, på berg och sjö. Hängde vintren sitt rimfrost på träden, måste han vara med om käll-åkning från svindlande höjder, med om skridskofärden på den blanka isen.

År 1799 kom T. till Lunds universitet. Han inflyttade i samma rum, som en af kamraterna på Rämnen. Här fortsattes nu de kära mödorna. Sällan såg man ljuset släckt på dessa ynglingars kammarer tidigare än klockan half tre på morgonen. Tre å fyra timmars sömn ansågs vara tillräckligt stärkande efter 18, 19 timmars ansträngt arbete. Ofta missnöjda med det trånga sofrummet i enmanssängen, uppstodo de midt i natten och mornade sig med ett parti schack. Sådana mödor kunde ej blifva utan sin belöning. Fyra år sednare, eller 1802, se vi T. såsom primus mottaga lagerkransen i Lunds domkyrka. Man gjorde

sig redan då stort hopp om den uppgående stjernans blifvande klarhet, ehuru T. hittills mera egnat sig åt lärdomen än vitterheten. Dock kände man redan nu den poetiska gnista, som glödde inom honom; han hade redan en och annan gång stämt sin lyra, mest för att förhöja enskilda familjfester eller för att klaga vid vänners graf. Ett stycke af sednare slaget belöntes af Götheborgs Wetenskaps- och Witterhetssällskap 1802.

Lunds akademi skyndade att tillägna sig den underbart genialiske ynglingen. Han kallades 1803 till docent i Æstetiken. Straxt derpå utnämndes han till akademieadjunkt i samma vetenskap och till notarius i filosofiska fakulteten. Terminerna tillbringade han i Lund. Sommaren drog honom, såsom en annan flyttfogel, vanligen mot det kära Rämnen. Det var här han om sommaren 1804 för första gången träffade Geijer, då redan bekant såsom prisvinnare i Svenska Akademien. De betraktade hvarandra såsom två unga örnar från skiljda bergsspetsar. Vi kunna ej förneka oss nöjet att här intaga Geijers berättelse om detta sammanträffande.

”Man kunde — säger han — kalla honom den *frånvarande* gästen ibland de många närvarande. Han var smärt och spenslig, med ljust, lockigt hår och blåa, särdeles klara ögon. Men dessa ögon tycktes ej se något framför sig, och deras ägare vankade omkring liksom i en half dröm. Blott om hans uppmärksamhet väcktes på något, strålade dessa ögon med ett eget skalkaktigt ljus, vanligen åtföljdt af ett blixtrande infall och ett godmodigt småleende. — Ingen synnerlig bekantskap oss emellan syntes vilja blifva frukten af närvarande möte. Han tog föga del så väl i välfägnaden som i de stojande nöjena. Hans tider voro ej husets tider, hvilka voro mycket bestämda. Man saknade honom vid kaffe-, vid frukost-, ofta nog vid middagsbordet.

Hans vägar tycktes ej vara andra menniskors barns. — Det gick så då, som alltid sedermera. Vi ha aldrig samtalat utan att disputeras, och då vi aldrig kommit öfverens, torde deraf också den slutsatsen dragas, att vi i sjelfva verket aldrig förstätt hvarandra. Jag vet ej hur det i detta afseende förhöll sig med *Tegnér*. Jag trodde mig åtminstone förstå honom.”

En märkbar förändring rörde sig i Tegnérns väsen från den tid hans husliga lycka började gjuta sin frid öfver hans hvilostunder. Förut mera trög, sluten och otillgänglig, blef han nu mera liflig, öppen och sällskapslik. Den snillrike grubblaren var snart i sitt hem den älskvärdaste värd och i alla kretsar den mest efterlängta gäst, för sitt spelande skämt, sin ljungande qvickhet, sina blixtrande infall. Stundom, när löjet skalkades kring hans läppar, tillät han sig yttra betänkliga saker, som, upprepade af en annan, skulle ansetts såsom råa, men i hans hade någonting så öfverraskande qvickt och så godmodigt lekande, att äfven den oskyldigaste mö måste le, innan hon hanu att rodna.

Redan 1808 känd och beundrad i hela Sverige såsom författare till den sköna, trotsiga *sången för skånska landtrännet*, förökade han glansen af sitt namn genom det oändligt sköna skaldestycket *Svea*, som — karakteristiskt nog för smaken inom denna vittra domstol — *med möda* vann priset 1811. — Tegnérns dikter äro för mycket bekanta, lefva alit för mycket i svenska hjertan, för att jag här skulle behöfva uppräknas dem. Tegnérns poesi flammade i sitt renaste guld under perioden från hans utnämning till Professor och den till Biskop i Wexjö, hvilket skedde 1824. De som minnas denna tid, hågkomma helt visst, med hvilken hänryckning hela landet lyssnade till de underbara toner, som den store sångarsvanen anslog i Lundagårdens

lunder. Kronan på T:s vittra alster, lika som på svenska skönlitteraturen, är dock Frithiofs Saga, om hvilken Atterbom yttrade: "när denna hjeltedigt blir färdig, eger svenska vitterheten att uppvisa ett skaldeverk, som med hvarje romantiskt epos i världen kan uthärda täflan och jempörelse."

Det kan sättas i fråga, huruvida T. som biskop var på sin rätta plats, huruvida det ej varit hugesammare för vetenskapen, rikare för skaldekonsten, lyckligare för honom sjelf, om han ostördt fått stanna kvar på sin lärostol i Lund. Han hade der en gladare verkningskrets, ett snillrikare umgänge, en mera lifvande omgifning. Allt detta kan sättas i fråga. Man måste dock medgifva hans oafslåtliga sträfvan, att äfven på sin nya plats vara sitt kall vuxen, hans samvetsgranna nit för stiftsstyrelsen, hans ifver för ordning och odling. Han var för ärlig och stolt man, för att någonsin med vett och vilja låta en pligtförsummelse komma sig till last; han ansåg för en samvetssak, att ej vara okunnig i något, som hörde till en Biskops vetande. Resultatet blef ock det, att han öfver allt inom stiftet möttes med tacksamhet och kärlek. Detta allt oakadt, är dock sannt, att skalden T. länge skall öfverlevfa biskopen. I sednare egenskapen tillhörde han blott en inskränkt krets, i den förra åter hela den kultiverade menskligheten.

Tegnér's sista år voro sorgliga. Vi veta, att han åren 1840 och 1841 besvärades af sinnesrubning. Orsakerna voro flera. Han säger sjelf i ett bref till en vän: "det går en åder af galenskap genom min slägt. Hos mig har det hittills brutit ut i poesi, som är en lindrigare art af vanvett; men, hvem kan försäkra att det alltid tager den vägen. Gud bevare mitt förstånd!" Hvem undrar, om en sådan mörk förmodan kunde blifva verklighet, då man betänker, huru denna

fin känsliga själ behandlades från vissa håll. Vi känna en tidning som skref: Tegnér's äras tempel var färdigt; der fattades blott *en* pelare; skada att denna blef en skampåle! o. s. v. Och hvarföre dessa mördande dolkstyng i mannens varmt fosterländska hjerta? Jo, emedan han hade hufvud nog, för att tänka på egen hand, och mod nog, för att uttala sin öfvertygelse, äfven då denna stred mot de flygtiga lärorna för dagen.

Ville man just slå sig på anmärknin-gar, nog kunde man finna skäl till sådana, utan att söka dem i politiken. Men vid en Tegnér's graf gör tadlet bäst i att tuga. — När solen sänker sig bakom de vestliga bergen, då surra myggorna i de döende strålarne af dess aftonrodnad. Men när den fullkomligt sjunkit med sitt ljusbräm undan för vår syn, då höjer näktergalen sin stämman. Så är det med alla stora män; så har det varit med T. Och i öfrigt, hvi skulle det ej finnas skuggor på en tafva af sådan belysning? Hvem är, som djerfves fordra fullkomlighet i ofullkomlighetens land? Dessutom, du stränge domare, känner du den eld, som brinner i skaldens inre? Vet du, huru varmt blodet rullar i hans ådror? Vet du hvad han känner, lider, kämpar och försakar? Vet du, hur det kännes i de rymder, der han är hemmastadd? Du mäter honom efter din måttstock; det är just detta, som är origtigt. Din dom kan ej då blifva opartisk, ditt votum ej vederhäftigt.

Nu blott ett par ord om T:s poesi. — Övickheten är sjelfva grundelementet i T:s poetiska väsen; den adlar sig till fantasi i den förvånande mängd bilder och liknelser, hvilka omkläda alla hans tankar. Det är denna outtömliga bildprakt, som utgör Tegnér's egentliga originalitet. Den är mera briljant än djup; den anslår och fånglar. Man har från flera håll gjort den beskyllning mot T. att han ej sällan förledes till klander-

värda utsväfningar i sina liknelser och i sitt bildspråk. Denna beskyllning är ej ogrundad. Han har verkligen det felet att ej kunna hejda sin penna och undertrycka ett glänsande infall, en bild, en liknelse, när de en gång uppstått för hans fantasi. För öfrigt är T:s sånggudinna, om ej någon djup, dock en frisk själ, full af lif, rik på ädla bøjelser, utrustad med ett godt hjerta och en klar, ofördunklad blick. I ett skönt stycke, kalladt *Sången*, har han porträtterat sitt eget skaldeskap.

Vi intaga här nämnde skaldeestycke:

Sången.

Har du betraktat diktens lunder
Med gyllne frukt i löfvens skygd?
Och silfverbäckar gå derunder
Och leka i den gröna bygd.
Hur skönt de glada landskap skifta
I morgonrodnans purpurfärg!
Hur hoppets gröna fanor vifta
Uppå de solbeglänsa berg!

Hvi klagar skalden då? Hans flamma
Är hon ej gode Gudars lån?
Hvi sörjer han, den otacksamma,
Det Eden, han ej drefs ifrån?
Har han ej kvar ännu dess dalar
Med grönklädd vår, med gyllne höst?
Och sjunga ej dess näktergalar
Alltjemt ur djupet af hans bröst?

Med himmelsk fröjd den gudasände
Omfamnar lifvet som en brud,
Hvar inre syn, hans hjerta tände,
Han präglar ut i bild och ljud.
Den verld, som i hans barm låg fången,
Se, fram i dagen har hon gått.
En evig längtan är ej Sången,
Han är en evig seger blott.

Gif akt! Den höga Genius svingar
Med klang utöfver haf och jord,
Med morgonrodnaden till vingar,
Med manteln af en Majsky gjord.
Så glad som fåglens morgonqvittr,
Så stark, som åskan, då hon slår,
Och evighetens cirkel sitter,
Bland rosor gömd, omkring hans hår.

Han vet ej af den mörka sagan
Om tränad utan mod och hopp,
Han känner ej den veka klagan,

Ej missljud, som ej lösas opp.
Hans saknad är en flod, som brusar
Melodiskt mot det sökta haf;
Hans suck är vindens lek, som susar
Emellan blomstren på en graf.

Hans tempel står i ljus och lågor,
En källa sorlar vid dess mur:
Från tidens botten gå dess vågor
Och skalden driker kraft derur.
Mot hvarje qual, hans hjerta sårar,
Dess helsodryck en läkdom fått.
Den källan är ej jordens tårar
Nej, hon är himlens spegel blott.

Välan, ur källan vill jag dricka
Med mod, om jag är drycken värd.
Med friska ögon vill jag blicka
Omkring mig i den sjuka verld.
Den gyllne lyran skall ej klinga
Om qual, dem sjelf jag diktat har,
Ty skaldens sorger äro inga,
Och sångens himmel evigt klar.

Så länge öfver tappra fäder
Det stjernerika grafhvalf hängs,
Så länge friska nordanväder
Än sjunga Sveas barn till sångs: —
Så länge Nordens bröst bevare
Sin undersköna stämmas gång,
Och berg och dalar återsvare
Den manliga, den Svenska sång!

W.

Barometern.

Detta af italienaren *Torricelli* uppfunna, högst nyttiga och för landbrukaren nästan oundärliga instrument, förtjenar utan tvifvel första rummet bland alla meteorologiska instrumenter och kan icke ersättas genom något annat. Fastän detta instrument äges af många landtmän, är det dock blott få bland dessa, som känna de regler hvilka böra iakttagas vid barometerns begagnande, för att af de förändringar som densamma utvisar, kunna med någorlunda säkerhet förutsäga den blifvande väderleken.

Orsaken till qvicksilfrets stigande i den öfra, tillslutna delen af barometer-röret är en tillökning i luftens tyngd, likasom en minskning i densamma förorsakar qvicksilfrets fallande. Men orsakerna till luftens större eller mindre tyngd åter, äro icke allenast af mångfaldiga slag, utan ästad-

komma äfven olika slag af förändringar i qvicksilfver-höjden.

Öberäknadt att mycket af det som uppgifves vara orsaker till olikheterna i luftens tyngd är osäkert och grundadt på hypoteser, hvilka ännu tarfva bevis, är en utförlig afhandling härom onyttig för vårt nuvarande syftsmål, och vi anse det vara fullkomligen tillräckligt, att anföra de ur erfarenheten — vår bästa och tillförlitligaste lärare — hemtade regler.

Dessa regler bestå uti *allmänna* och *speciella*, samt äro följande.

Allmänna regler äro:

1. Man måste iakttaga äfven de minsta förändringar i qvicksilfrets *fallande* och *stigande* och fästa mera afseende vid dessa, än på sjelfva den större eller mindre qvicksilfver-höjden. Man iakttagger dessa förändringar lättast genom att noga observera qvicksilfrets öfversta yta, nemligen huruvida den är upphöjd (konvex), hvilket antyder *stigande*, eller hålig (konkav), hvilket antyder *fallande*.
2. Årstiden, såväl som luftens större värma eller köld samt vindens riktning och styrka, hafva inflytande på barometern, och det är derför rådligt att samtidigt observera och göra afseende äfven på dessa omständigheter.
3. Noggranna, och år efter år fortsatta, observationer hafva visat, att per medium under hela året, dagligen kl. 10 f. m. plägar inträffa ett högsta, omkring kl. 1 e. m. ett medel, och mellan kl. 4—5 e. m. ett lägsta barometerstånd, på hvilka man, isynnerhet vid ganska små förändringar i qvicksilfver-höjden, bör fästa afseende. Dessa 3:ne barometerstånd äro tillräckliga att observera för förutsägandet af väderleken, och endast få skulle kunna beqväma sig att afläsa barometern kl. 4 f. m. då minimum af qvicksilfverhöjden inträffar, samt om aftonen kl. 10, då dess maximum inträffar, för att dymedelst noggrannt finna de dagliga förändringarna.
4. Fullständigast och mest tillförlitliga blifva barometer-observationerna, om de förenas med termometriska, psykrometriska och andra dylika observationer, men hvilka förutsätta sådana kunskaper och instrumenter, som dels icke ägas utan af vetenskapsmän, och dels skulle göra

denna uppsats öfverflödig. Dock bör man aldrig försumma iakttagandet af vindens riktning och styrka.

5. Man bör aldrig med säkerhet rätta sig efter de på barometer-skalan angifna väderleksbestämningar, om ock qvicksilfrets fallande och stigande ofta skulle öfverensstämma med desamma.
6. Man måste lägga noga märke till om qvicksilfret uti röret stigit eller fallit *hastigt* eller *långsamt*. I förra fallet blifver väderlekens förändring hastig, men icke varaktig; i sednare fallet inträder denna förändring längre efteråt, men är af en större varaktighet.
7. Om qvicksilfrets stigande och fallande hastigt omvexlar, så har man att vänta en omvexlande eller föränderlig väderlek.
8. Ett högt barometerstånd observeras i allmänhet:
 - a) vid klar och stadig väderlek;
 - b) vid ostlig och nordostlig vind;
 - c) vid köld och frost utan bläst, och
 - d) efter storm.
9. Ett lågt barometerstånd inträffar vanligen vid:
 - a) lugnt väder och före inträffande regn;
 - b) vid häftiga vindar, äfven utan regn, och
 - c) vid syd- och sydvest-vind.
10. De *största* olikheterna i barometerståndet inträffa:
 - a) i närheten af polerna; de *minsta* åter i närheten af eqvatorn, hvarest det är nästan oföränderligt;
 - b) vid klart väder med nordlig vind, hvaremot det minsta inträffar vid dimmig luft och sydlig vind;
 - c) om vintern, hvaremot det minsta om sommaren, oaktadt medelhöjden då är den största, och aldri störst vid dagjemningen.
11. Det är märkvärdigt att under röt månaden förekomma oftast tecken till regn, men hvilka dock icke äro tillförlitliga, så länge barometern står högt.
12. Barometerns förutsägelser pläga vara osäkrast vid dagjemningstiderna. De speciella reglorna hafva afseende på aningen barometerns stigande eller dess fallande, och äro:
 - A. I afseende på *stigandet* följande 14:
 1. Qvicksilfrets stigande antyder i allmänhet vackert, klart och torrt väder.
 2. Då barometern kl. 9 om morgonen står

- högt, men framemot middagen faller något och om aftonen åter uppnår sin förra höjd, så är detta ett säkert tecken, att varaktigt, godt väder kommer att inträffa.
3. Om kort efter stigandets början vackert väder inträffar, så blir det af kort varaktighet.
 4. Men om stigandet fortfar några dagar och först två eller tre dagar efter dess början vackert väder inträffar, så kan man vänta att detta blifver varaktigt.
 5. Likaså kan man vänta ett varaktigt godt väder, om qvicksilfret vid fullt väder stiger hastigt och högt, och detta stigande varar två till tre dagar, innan vädret upplämnar.
 6. Om efter ett regn barometern stiger hastigt och högt, så inträffar inom få dagar ännu mera regn, isynnerhet om vinden håller sig sydlig.
 7. Men om barometern efter mycket regn stiger endast föga och långsamt, så kan man, om också vinden blåser sydlig, vänta klart väder.
 8. Om efter förut fallet regn och inträffad klar himmel, qvicksilfret stiger och vinden drager sig mera nordlig, så kan man med säkerhet vänta vackert väder.
 9. Om vid fortfarande vackert väder och nordlig vind barometern står högt och fortfar att stiga, eller qvicksilfret bibehåller sig upphöjdt (konvext) så inträffar regn icke förr än vinden åter dragit sig åt sydkanten.
 10. På ett från söder fortfarande regn inträffar sällan varaktigt vackert väder, förrän barometern börjat stiga och vinden genom vester gått öfver till nordlig.
 11. Om under ett regn vinden från sydlig genom vester öfvergår till nordlig och qvicksilfret, som vanligt, dervid börjar att stiga, så kommer detta regn snart att upphöra.
 12. Om under vintern qvicksilfret stiger, så antydes derigenom tilltagande köld.
 13. Om under fortfarande frost, barometern stiger, så inträffar vanligen snö.
 14. Om i Mars barometern stiger ovanligt högt, så inträffar vanligen en torr sommar, eller åtminstone en torr vår.
- B. I afseende på barometerns *fallande* gälla följande 14 speciella reglor:
1. Qvicksilfrets fallande antyder i allmänhet dimmigt, fuktigt och stormigt väder.
 2. Om barometern blott stiger om dagen, men faller om natten och morgonen, så blifver vädret föränderligt.
 3. Om kort efter ett börjande fall af qvicksilfret regn inträffar, så blifver detta icke af lång varaktighet.
 4. Om fallandet fortfar flera dagar och först två eller tre dagar efter dess början regn inträffar, så kan man vänta att detta blir varaktigt.
 5. Om vid vackert väder qvicksilfret står mycket lågt och fortfar att bibehålla samma låga höjd under två eller tre dagar, innan regn inträffar, så kan man mycket säkert vänta betydlig nederbörd och stark blåst.
 6. Om under sommaren, vid svalig luft, qvicksilfret hastigt faller och vinden dervid blåser sydlig, så inträffar snart åska, vanligen åtföljd af storm och regn. — Det är härvid märkvärdigt att vid åskvädrets början barometern stiger, och vid dess slut åter faller.
 7. Om under vintern, vid kall väderlek, qvicksilfret faller flera linier (eller grader), så inträffar (temligen säkert) töväder.
 8. Om under efterhösten, vid klar, lugn luft och sydlig vind, barometern faller, så inträffar snart mycket regn och snö.
 9. Om vinden är rakt sydlig och barometern faller, så inträffar säkert regn.
 10. Om qvicksilfret faller vid nordlig vind, så kan man vänta regn, och detta desto häftigare och varaktigare, ju mera barometern fortfar att falla.
 11. Om himmeln är mycket röd om morgonen, men sedan snart betäckes med moln, och qvicksilfret börjar att falla, eller visar en hålig (konkav) yta, så kan man ännu samma dag vänta regn eller snö.
 12. Om månen omgifves af en gård eller ring, och qvicksilfret faller, så inträffar i allmänhet regn eller snö.
 13. Om under ett töväder utan regn, barometern faller och vinden drager sig något sydlig, så inträffar fuktig luft och varm dimma.
 14. Om barometern fallit mycket, och den väntade fula väderleken uteblifvit, så skall man om några dagar erfara att vid denna tid inträffat ett ganska fullt väder på andra ofta temligen aflägsna orter.

På **C. F. Arwidssons** Förlag

har nyligen utkommit, och finnes att tillgå hos de flesta Herrar Bokhandlare i riket:

Kort Utläggning af Apostelen Pauli båda Bref till

Thessalonikerna,

Utgifven af

Magnus Fredrik Roos.

Öfversättning af

And. Fred. Landtbom,

Phil. Mag. v. Pastor och Hospitals Predikant.

Pris: 16 sk. banko.

I en anmälan härom yttras:

"Ross' namn är ibland oss känt och värderadt. Få äro de förf. hvilkas arbeten blifvit mera spridda och lästa; få äro de, hvilka mera förtjena att blifva det. Den svenska litteraturen har och skyndat att tillgä sig dessa dyrbara alster af vetenskaplig forskning och fromt trosnit. Förklaring öfver Pauli första bref till Thessalonikerna har dock hittills härifrån gjort ett undantag. Då man nu kan lemna underrättelse om dess utgifvande i svensk öfversättning, hvilken blifvit besörjd af en i ämnet bevärdad man, torde det helt visst blifva en angenäm nyhet för dem, som redan lärt sig att älska och högaktat den utmärkte mennans arbeten. I djup, theologisk grundlighet och i allvarlig, kristlig uppfattning af sitt ämne, liknar det nu utgifna arbetet sina föregångare. Särskildt måste det intressera den fromme läsaren, att lära känna författarens utläggning af Pauli framställningar om de stundande yttersta tiderna".

Paschans Slafvinna

af

X. B. Saintine

Förf. till "Picciola".

Pris, elegant inbunden: 32 sk. banko.

Anden i Naturen.

Af **H. C. Örsted.**

Öfversättning af **J. J. Åstrand.**

Pris, häftad: 4 R:dr banko; — elegant inbunden: 4 R:dr 46 sk. banko.

En Bränvinsupares Lefnad och Död.

Sann händelse, tecknad af

Onkel Adam.

Tredje Upplagan. Pris: 8 sk. banko.

Bilder A B C Bok

för

Större och Mindre Barn.

Med 24 plancher.

4:o. I illustrerad Omslag.

Morgon och Aftonböner

för

Unga och Gamla.

Af en religionens Vän.

Pris: 4 sk. banko.

På **C. A. Bagges** Förlag har utkommit och finnes att tillgå hos de flesta bokhandlare i riket:

Picciola.

Af **X. B. Saintine.**

Öfversättning från 17-de Original- Upplagan

Pris: 1 R:dr banko.

"Picciola kan betraktas såsom en ädelsten, en **"bijou**, såsom den blifvit kallad, i den Franska litteraturen, och den eleganta öfversättningen berättigar den till en nästan lika ärofull plats i vår egen litteratur." (Frey. 1850. No 7.)

Byhistorier från Schwarzwald, af Auerbach.

Första häftet: **Krigspipan. — Fru Professorskan.** Pris 4 R:dr banko. — Andra häftet: **Ivo.** Pris 4 R:dr 46 sk. banko.

"Sedan **Walter Scotts** tid hafva få arbeten väckt så stort uppeende, som **Auerbachs Byhistorier.**

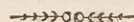
"De talfur ur det landtliga lifvet, som förf. visar oss, kunna ej annat än i hög grad intressera oss; och vi önska att samma skickliga hand, som på ett i allmänhet så tillfredsställande sätt löst den svåra uppgiften att öfverflytta fremmande talformer ur de lägsta samhällsregionerna, måtte fortfara att för svenska allmänheten göra Auerbachs skrifter tillgängliga i den mån de utkomma." (Frey. 1850. No 7.)

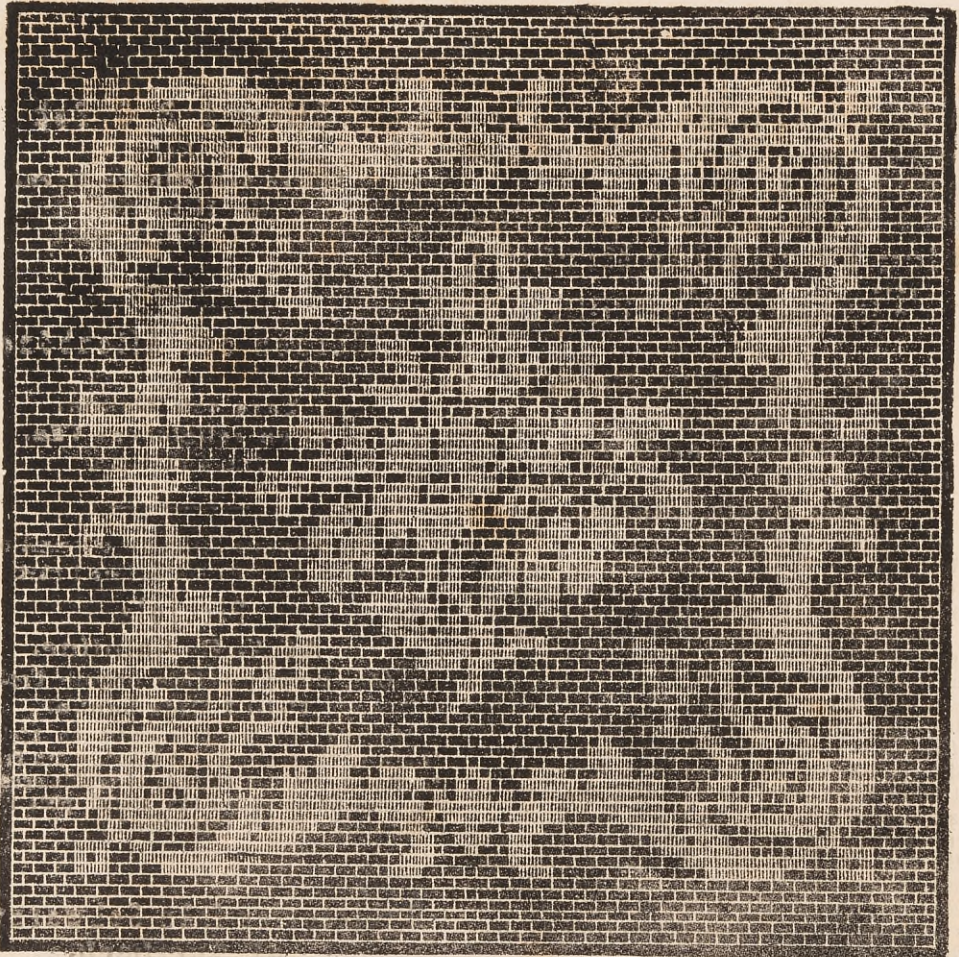
Perlan bland Dagar,

eller

Hvilodagens Välsignelse för de Arbetande Klasserna.

Prisskrift, författad af en engelsk arbetares dotter. Öfversättning. Pris: 8 sk. banko.

Jagt-Scener.

N:o 1.

"Godt, låtom oss rådfråga Handbok för Jägare!"

N:o 2.

"Ahl detta var ett tillfälle som ej stod anmärkt i Handbok för Jägare."